Työ ja turva -osasto; Työehdot-osasto/AT/ea 24.5.2021

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta
TyV@eduskunta.fi

VNS 3/2021 vp Lausunto valtioneuvoston selonteosta julkisen talouden suunnitelmasta

SAK pitää hyvänä, että hallitus pääsi sopuun julkisen talouden suunnitelmasta ja poliittinen kriisi vältettiin. Hallituksen toimintakyvyllä on merkitystä myös epidemianhoidon ja talouskehityksen kannalta.

Kehystason nostosta huolimatta julkisen talouden suunnitelmassa tehtiin myös uudelleenkohdennuksia 370 miljoonan euron edestä vuodesta 2023 alkaen, eli joitain kehysmenoja alennetaan. Leikkaukset jakautuvat eri hallinnonaloille mutta kuitenkin siten, että sosiaali- ja terveysmenot, koulutus ja sosiaaliturva on rajattu säästöjen ulkopuolelle.

SAK ei pidä menoleikkauksia ensisijaisena keinona vahvistaa julkista taloutta, mutta julkisen talouden vahvistaminen on niin iso urakka, että sitäkin tullaan tarvitsemaan. SAK arvostaa, että koulutus ja sosiaaliturva rajattiin säästöjen ulkopuolelle, mutta väistämättä leikkaukset osuvat myös tärkeisiin menoihin.

Työllisyyden edistäminen keskiössä

Hallitus päätti puoliväliriihessä toimenpiteistä, joilla tavoitellaan 40 000–44 500 lisätyöllistä. Hallituksen mukaan merkittävimpiä toimenpiteitä ovat mm. työ- ja elinkeinopalvelujen siirto kuntiin sekä siirron yhteydessä luotava rahoitusmalli, joka kannustaa kuntia kehittämään toimintaansa työllisyyttä edistäväksi, työkykyohjelman laajennus, palkkatukiuudistus ja jatkuvan oppimisen uudistus. Valtiovarainministeriön alustavan arvion mukaan toimet vahvistavat julkista taloutta noin 150 miljoonaa euroa.

SAK pitää edellä lueteltuja toimia yleisesti ottaen hyvinä. Työ- ja elinkeinopalveluiden siirrossa kuntiin keskeistä on toteuttaa uudistettu ja aidosti työllisyyspalveluiden järjestäjiä kannustava rahoitusmalli. Palkkatukiuudistus tulee viimeistään nyt viedä loppuun – sitä on valmisteltu jo koko hallituskauden ajan.

Hallituskaudelle on ollut ominaista, että väliaikaisia työttömyysturvan parannuksia lukuun ottamatta useat työntekijöihin kohdistuvat sosiaaliturvan ja palveluiden muutokset ovat olleet sidottuja työllisyyden edistämiseen. Muun muassa päätös ikääntyvien pitkäaikaistyöttömien työttömyysturvan lisäpäivien poistosta on hallituksen toimesta jo tehty ja näkyy julkisen talouden suunnitelmassa.

Selonteossa näkyy myös aiemmin päätetty pohjoismainen työvoimapalvelumalli, jota varten työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalle lisätään 70 miljoonaa euroa vuodesta 2023 alkaen. Kehyspäätöksessä on otettu huomioon pohjoismaisen työvoimapalvelumallin arvioitu vaikutus etuusmenojen tasoon.

SAK on huolissaan, miten 70 miljoonan euron lisäpanostus riittää kattamaan mallin aiheuttamat lisääntyvät kulut ja takaamaan laadukkaan palvelun kaikille työnhakijoille. Työttömiä on budjettiriihen päätöksen mukaan tarkoitus tavata työttömyyden alussa jopa kahden viikon välein ja tämä on suuri tapaamisia lisäävä muutos nykytilaan. Lisäpanostuksesta huolimatta työvoimapalveluiden rahoitus ei nouse pohjoismaiselle tasolle. SAK korostaa, että pohjoismaisen työvoimapalvelumallin käyttöönoton tulee tukea työllisyyttä työttömien henkilökohtaisen palvelun ja työnhakijoiden aidon tuen lisääntymisellä eikä tarpeettomalla työttömien velvoitteiden kiristämisellä.

Osatyökykyisten työllisyyden edistämiseen panostetaan suunnitelmassa monipuolisesti eri hallinnonaloilla tehtävissä ratkaisuissa. SAK kannattaa Välittäjä Oy:n perustamista ja yhtiön riittävää resurssointia. Osatyökykyisten työllistymisen helpottamisella on sellaista itseisarvoa, ettei toimenpidettä voi arvioida pelkästään sen mukaan, missä määrin se vahvistaa julkista taloutta.

Sosiaali- ja terveysministeriössä on ollut jo pitkään valmisteilla osatyökyvyttömyyseläkkeen lineaarisen mallin toteuttaminen. Vuonna 2023 käyttöön otettavaksi ehdotetussa mallissa osatyökyvyttömyyseläke ja ansiotulot sovitettaisiin yhteen siten, että eläke pienenee vähitellen työansioiden ylitettyä suojaosan. SAK on ollut mukana valmistelemassa mallia ja pitää sitä tärkeänä.

SAK toteaa, että parhaimmat työllisyysvaikutukset työkykypalveluissa saadaan aikaan, mikäli pystytään panostamaan niihin ja niiden oikea-aikaisuuteen, kuntoutuksen kehittämiseen sekä etuuksien yhteensovittamiseen riittävällä tavalla. Lisäresurssointi ei yksin riitä, vaan tarvitaan myös uusia toimintamalleja ja palveluissa työskentelevien ammattilaisten työkykyongelmiin liittyvän osaamisen vahvistamista. Tähän liittyen on hankkeita aluillaan, mm. työkykyohjelmassa sekä tulevaisuuden sote-keskushankkeissa.

Lisäksi työllisyyden saralla selonteon mukaan äkillisiin rakennemuutostilanteisiin varaudutaan 18 miljoonan euron määrärahalla. Tämä on tärkeää ja tarvittaessa rahoitusta tulee olla mahdollista irrottaa tarkoitukseen enemmänkin. Nuorten matalan kynnyksen mielen hyvinvointia tarjoavat palvelut vakiinnutetaan suunnitelman mukaan Ohjaamoihin. Tätä rahoitetaan 2,5 miljoonan euron määrärahasiirrolla julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden momentilta TE-toimistojen toimintamenoihin. SAK pitää Ohjaamoita hyvänä mallina tarjota palveluita nuorille ja korostaa, että niiden kehittämistä tulee jatkaa omana kokonaisuutenaan.

Selonteossa todetaan hallituskauden loppuun mennessä tehtävistä lisätyöllisyystoimista, jotka vahvistaisivat julkista taloutta 110 miljoonalla eurolla. SAK painottaa, ettei näiden toimien tule sisältää lisää sosiaaliturvan leikkauksia. Tuoreen Suomea koskevan OECD tutkimuksen mukaan työllistymisen esteet liittyvät erityisesti terveys- ja työnhakuongelmiin. Työllisyystoimien tulisi näin ollen keskittyä edellä mainittujen ongelmien ratkaisemiseen eikä työttömien toimeentulon heikentämiseen.

Työ ja turva -osasto; Työehdot-osasto/AT/ea 24.5.2021

Osaaminen, tutkimus ja maahanmuutto

SAK pitää tärkeinä panostuksia koulutukseen ja osaamisen kaikilla koulutusasteilla ja kaikenikäisille. Oppivelvollisuuden pidentäminen on erittäin tärkeä uudistus. Uudistuksen riittävästä resurssoinnista on huolehdittava ja toimeenpanoa kunnissa pitää tukea. Jatkuvan oppimisen uudistus on merkittävä kehittämishanke, jota on valmisteltu parlamentaarisesti. Sen arvioitu työllisyysvaikutus on huomattava. Jatkuvan oppimisen uudistuksen toimenpiteiden toteuttaminen nopeasti on avainasemassa osaamistason nostossa ja työllisyyden parantamisessa. Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskus omalta osaltaan mahdollistaa koulutusten ja työllisyyttä edistävien palveluiden kehittämisen ja kohdistamisen entistä tarkemmin. Jatkuvaan oppimiseen kytkeytyy tiiviisti oikeudenmukaisen siirtymän tavoitteet. Osana oikeudenmukaisen siirtymän toimenpiteitä työntekijöiden osaamisen kehittäminen pitää olla vahvasti esille.

Talouskasvun näkökulmasta on erityisen harmillista, että leikkaukset kohdistuvat myös tutkimukseen, jolla on iso merkitys tuottavuuden kasvussa. Talouskasvun kannalta olisi parempi, jos säästöjä haettaisiin tutkimustoiminnan sijaan esimerkiksi maatalouteen kohdistuvista yritystuista.

SAK pitää maahanmuuttajien kotoutumista ja työllisyyden edistämistä hyvinä painotuksina. Maahanmuuttajien kotouttamiskoulutuksen 5 miljoonan lisärahoitus on erittäin tarpeellinen. Maahanmuuttoviraston toiminnan kehittäminen on kannatettavaa, jotta hallitusohjelman tavoitteet lupaprosessien tehokkuudesta saadaan toteutettua. Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalla tehtävät toimintamenojen tarkastukset ovat perusteltuja.

Työsuojeluvalvonnan kehittäminen

Työsuojeluvalvonnalle on syytä varmistaa riittävät resurssit huomioiden työelämän muutoksista johtuvat lisääntyvät sekä muuttuvat valvontatarpeet. Valvonnalla taataan suomalaisen työelämän minivaatimusten täyttyminen, kuten turvalliset ja terveelliset työolot, säännösten mukaiset palvelusuhteen ehdot, harmaan talouden torjunta ja työkäyttöön tarkoitettujen koneiden, laitteiden ja henkilönsuojainten markkinavalvonta.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry

Lisätiedot Työvoimapoliittinen asiantuntija Alli Tiensuu, alli.tiensuu@sak.fi